

Fragment de làpida romana**s. II dC.**

Marbre de Carrara

11,4 x 15 x 2,5-2,7 cm

Museu d'Art de Girona Núm. reg. MDG 853 Fons

Bisbat de Girona

Làpida romana procedent d'Empúries, d'un dels cementiris de la ciutat. El fragment correspon a la part inferior d'una placa de marbre blanc de Carrara (Luni), sense motllurar, i polida pel revers. Està escrita en capital quadrada, molt elegant. Es conserven les línies de la pauta, que en la darrera línia fou transgredida pel gravador. Com a puntuació fa servir una fulla d'heura (*hedera*) decorativa.

No sabem a qui estava dedicada, només hi podem llegir la fórmula funerària final, donada in extenso, que és poc habitual a la zona. Hem de proposar una datació de finals del segle I o segle II dC.

[...]

[...] SIT (*hedera*) TIB[I]

[TERRA] LEVIS

... que la terra et sigui lleugera!

Dimensions: 11,4 cm d'alçada màxima; 15 cm d'amplada màxima; 2,5-2,7 cm de gruix.

Altura de les lletres: 2,5-2,6 cm

Aquest fragment de placa de marbre, escrit en llatí, aparentment insignificant, ens aporta molta informació, sobre la naturalesa de la pròpia peça, i també mostra l'interès del col·leccionisme d'antiguitats que hi havia en els ambients cultes, especialment religiosos, a finals del segle XIX.

Ramon Font, arxiprest i Vicari General de Girona, a més de ser membre de la "Real Academia Española de la Historia y de las Buenas Letras de Barcelona", era un dels compradors de les peces que sortien al mercat i que van ingressar en la col·lecció del Museu Diocesà. L'any 1897 va publicar un llibret, anomenat *Episcopologio Ampuritano*, editat per la impremta de Tomàs Carreras de Girona, en el qual, a més de fer un resum de la història i un recull dels bisbes de l'antiga ciutat, feia una relació de les peces que havia adquirit. En el pròleg, Ramon Font explica: "Señorea tanto la muerte en aquella comarca, que es forzoso recurrir á los cementerios, para encontrar las mejores piezas epigráficas; y escudriñar los sepulcros, para recoger los mas ricos y mejor conservados barros y vidrios ampuritanos". I en una nota a aquest text precisa: "De las quince lápidas ampuritanas conocidas trece son evidentemente funerarias".

En el context de l'època no hi havia una legislació específica sobre el patrimoni del subsòl i l'espoli de peces antigues era objecte d'un mercat d'antiquari. A l'Empordà, Empúries era ben coneguda i es va convertir en una font constant que alimentava aquests circuits. La "Comisión de Monumentos de la Diputación Provincial de Gerona" va realitzar una primera excavació programada el anys 1846-1847, però els resultats no es van considerar prou importants per a tenir continuïtat i es va haver d'esperar a inicis del segle XX per començar les excavacions sistemàtiques d'Empúries a iniciativa de la Junta de Museus de Barcelona.

La peça que ens ocupa és un fragment de la part inferior d'una inscripció funerària, de la qual només s'ha conservat la fórmula final, però, la varietat de fórmules documentades en les làpides funeràries romanes és immensa. La mateixa que estem comentant, normalment la trobem abreujada en les inicials S T T L. També trobem variants, com ara, S T S B (*sit tibi semper bene*, que estiguis bé per sem-

pre) o S T T C (*sit tibi terra cara*, que la terra et sigui agradable). Una altra forma de comiat habitual és H S E (*hic situs est*, aquí es troba), que, de vegades, combina amb l'anterior: H S E S T T L (*hic situs est, sit tibi terra levis*, aquí es troba, que la terra et sigui lleugera) o si es tractava d'una tomba col·lectiva, en plural, H S S S V T L (*hic siti sunt, sit vobis terra levis*, aquí es troben, que la terra us sigui lleugera). Sovint amb afegits que desitgen un bon repòs H S E O T B Q (*hic situs est, ossa tua bene quiescant*, aquí es troba, que els teus ossos descansin bé). Altres vegades, amb aquesta voluntat normativa dels romans, es fa referència a la situació legal de la sepultura i de la seva estructura, sovint per disposició testamentària. N'hi ha també multitud de mostres. N'hem escollit algunes: H S E H F (*hic situs est, heres fecit*, aquí es troba, els hereus ho han fet); H S E C H (*hic situs est, curantibus heredibus*, aquí es troba, els hereus en tenen cura); H S E H E X T F C (*hic situs est, heres ex testamento faciendum curavit*, aquí es troba, els hereus en tenen cura segons el testament).

Per als romans, la lletra escrita era perdurable, tenia voluntat de permanència. La cita llatina, presa d'un discurs de Caius Titus al senat romà "*verba volant, scripta manent*", significa "les paraules volen, allò que està escrit, roman", s'ha fet servir per ressaltar la fugacitat de les paraules, enfront de la permanència de les coses escrites.

Si aquesta és la part final d'una làpida funerària, l'encapçalament invariablement estava dedicada als Déus Manes, amb l'abreviatura D M (*Dis Manibus*). En la religió pagana, que no era una religió revelada ni de salvació, sinó que es basava en una llarga tradició de cultes i mites, quan un individu moria passava del món dels vius a l'Hades, un món desconegut i ombrívol, a l'altra banda del llac Estix. Per aquest trànsit calien uns rituals, el més important dels quals era el de donar sepultura al difunt. També era un món de supersticions on l'esperit dels morts s'usava per vehicular les malediccions.

L'arribada de cultes orientals i del cristianisme, amb la promesa de la resurrecció i d'una vida en el Més Enllà, va ajudar a suportar les penalitats d'una vida terrenal molt dura per a multitud d'individus.